

Posudek habilitační práce

Název habilitační práce: Daň z přidané hodnoty – Efektivita jejího výběru v Evropské unii

Autorka habilitační práce: Ing. Hana Zídková, Ph.D.

Habilitační práce Ing. Hany Zídkové, Ph.D. je provedena formou monografie vydané nakladatelským domem Oeconomica. Jedná se o úzce zaměřený souborný text s dostatečně hlubokým pojetím problematiky, které odpovídá požadavkům kladeným na habilitační práci. Autorce se podařilo identifikovat a popsat závažný praktický problém s mnoha negativními dopady a za pomoci teoretických znalostí, praktických zkušeností a vědeckého metodického aparátu nabízí možnosti jejich redukce či eliminace. Efektivnost daně z přidané hodnoty je závažným celospolečenským tématem a je na místě, že vzniká komplexní text k této problematice. Tuto potřebu a vlastní motivaci ke zpracování tématu autorka v textu velmi dobře vysvětluje a zdůrazňuje tak relevanci vlastní práce. Striktní zaměření na problematiku daně z přidané hodnoty bylo vhodné doplnit také širším pohledem na problematiku nepřímého zdanění, alternativ daně z přidané hodnoty a jejich aplikací a s tím spojených výhod či naopak úskalí existujících alternativ. Širší popis a konsekvence by byly také užitečné v oblasti dalších základních principů daně z přidané hodnoty, protože také významně determinují celkové hodnocení a společenskou relevanci daně z přidané hodnoty. Předložená habilitační práce poskytuje základní rámec, vlastnosti a parametry daně z přidané hodnoty. Práce v úvodních částech svým obecnějším pojetím problematiky nabízí vhled a možnost pochopení následujících náročnějších témat zabývajících se compliance gap, policy gap, c-efficiency a administrativními náklady zdanění.

Habilitační práce popisuje daň z přidané hodnoty nejen z praktického úhlu pohledu, ale také z toho teoretického. Provedený teoretický rámec je adekvátní, nicméně obsahuje bez potřebného detailnějšího vysvětlení do jisté míry nepřesné či zavádějící vyjádření o malém distorzním působení a determinaci chování spotřebitelů vlivem aplikace daně z přidané hodnoty. Je zde také správně zmíněn regresivní dopad daně z přidané hodnoty. V tomto kontextu pak postrádám vazbu na posouzení spravedlnosti všeobecné spotřební daně v kontextu jiných forem zdanění při vědomí o mezičasového rozlišení příjmů, úspor a spotřeby obyvatel.

Habilitační práce popisuje typické způsoby provádění daňových úniků a zasazuje je do kontextu regulatorního rámce daně v rámci Evropské unie. Problematiku daně z přidané hodnoty zasazuje do evropského kontextu a pojímá ji vzhledem k jejímu nastavení jako daň nadnárodní. Kvantifikované ukazatele jsou tedy stanoveny nejen v rámci České republiky, ale také všech ostatních zemí Evropské unie s následným stanovením průměrné hodnoty Společenství. Práce identifikuje ukazatele s potenciálem vhodného popisu parametrů efektivnosti daně z přidané hodnoty. Tyto ukazatele jsou buď následně kalkulovány, nebo jsou

uvedeny jejich hodnoty kalkulované v jiných zdrojích, jejichž bibliografický záznam je uveden v seznamu použité literatury.

Habilitační práce přispívá k poznání zdrojů neefektivnosti daně z přidané hodnoty. Autorka využívá sofistikované metody k poznání parametrů zdrojů neefektivnosti. Provedení ekonometrické analýzy je dobře popsáno, včetně výsledného hodnocení výsledků z hlediska ekonomických souvislostí. Jsou zde zmíněny základní charakteristiky zkoumaného vzorku, včetně zdůvodnění vyřazení některých zemí z panelu dat. Příklad Nizozemska bylo vhodné popsat třeba i duplicitně v části popisující ekonometrický model, nikoliv jen odkazem na předchozí částí textu. Zdůvodnění vyřazení Nizozemska je adekvátní, nabízí se však úvaha, do jaké míry mohou být data o C-efficienci ovlivněny či zkresleny v dalších zemích. Vzhledem k volbě proměnných by mohlo být zajímavé zapojit ukazatele s potenciálem měření velikosti veřejného sektoru, které využívají výhradně tvrdá data, nebo ukazatele multikriteriální. Obecné vyjádření o možné autokorelaci bylo vhodné doplnit také v konkrétní rovině k prokázání relevance využití ARDL modelu.

Vzhledem k tomu, že mnoho existujících daní naráží na inkasní strop z hlediska nastavení výše daňového zatížení, je nezbytné maximalizovat inkasní potenciál v rámci této stávající výše daňového zatížení. Teprve identifikace, detailní popis a kvantifikace zdrojů neefektivnosti dává příležitost formulovat nástroje a postupy k redukci či dokonce eliminaci jednotlivých příčin neefektivnosti a současně po jejich aplikaci dává možnost kvantitativního a objektivního hodnocení účinnosti provedených opatření. Oceňuji také snahu autorky přímo čtenáři sdělit, že významným zdrojem neefektivnosti je v rámci policy gap využívání více sazeb daně, což autorka označuje za nevhodné a formuluje konstatování, že daň z přidané hodnoty je daň fiskální, nikoliv redistribuční. V knize jsou také identifikovány některé relikty v současném nastavení daně z přidané hodnoty v České republice, jejichž existence je dnešního pohledu neopodstatněná a způsobuje významné neefektivnosti.

Text je ve vhodné míře doplněn standardními grafickými prvky, které napomáhají čtenáři k lepší orientaci v mezinárodním srovnání parametrů efektivnosti daně z přidané hodnoty, vývoji zkoumaných ukazatelů v čase a detailních informací v rámci České republiky. Součástí je také kapitola Summary, a dále rejstřík napomáhající k lepší orientaci v textu

Seznam použité literatury je velmi bohatý a pestrý. Zahrnuje logicky celou řadu tuzemských i zahraničních zdrojů autorů, kteří jsou špičkou v oboru veřejných financí. Kromě významných prací publikovaných v posledních desetiletích, jsou v publikaci využity také vysoce aktuální práce a také celá řada publikací autorky habilitační práce publikované často v širším autorském kolektivu.

Jsem přesvědčen, že habilitační práce ve formě monografie najde uplatnění nejen v akademickém prostředí, ale také u širší veřejnosti. Svým zaměřením a argumentací by se také mohla stát dobrým zdrojem informací pro veřejnou správu při formování daňové politiky na úrovni České republiky i Evropské unie. Nabízí nejen statické posouzení parametrů a dopadů efektivity daně z přidané hodnoty v předchozích letech, ale také možnost posuzování následujících úprav, vývoje v této oblasti v následujících letech a očekávané dopady v rámci

compliance gap, policy gap, či administrativních nákladů, nyní již například v rámci prováděných opatření v letech 2022 a 2023, nebo opatření teprve plánovaných.

Je zřejmé, že se autorka tématu habilitační práce věnuje komplexně, cílevědomě a dlouhodobě. To se odráží v její vysoké kvalitě, teoretických i praktických konsekvencí a potenciálu užitečnosti při řešení závažného společenského problému, jímž nedostatečná efektivita zásadního zdroje financování veřejných statků bezpochyby je.

Celkově se domnívám, že předložená habilitační práce Ing. Hany Zídkové, Ph.D. splňuje podmínky kladené na habilitační práce v rámci řízení na Fakultě financí a účetnictví Vysoké školy ekonomické v Praze, a proto doporučuji pokračovat v habilitačním řízení.

V Brně dne 17. října 2023

prof. Ing. Petr David, Ph.D.

Ústav účetnictví a daní
Provozně ekonomická fakulta
Mendelova univerzita v Brně